

II. Rodzice w szkole

Prawa rodziców wynikają między innymi z **Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka** i z **Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności**. Polska honoruje te międzynarodowe akty prawne i gwarantuje rodzicom prawo do:

- wyboru szkoły dla dziecka;
- wychowywania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem;
- wychowywania swoich dzieci w duchu tolerancji i zrozumienia dla innych, bez dyskryminacji wynikającej z koloru skóry, rasy, narodowości, wyznania, płci oraz pozycji ekonomicznej;
- pełnego dostępu do formalnego systemu edukacji dla swoich dzieci, z uwzględnieniem ich potrzeb, możliwości i osiągnięć;
- dostępu do wszelkich informacji o instytucjach oświatowych, które mogą dotyczyć ich dzieci;
- pomocy materialnej ze strony władz publicznych, eliminującej wszelkie bariery finansowe, które mogłyby utrudnić dostęp ich dzieci do edukacji;
- żądania od odpowiedzialnych władz publicznych wysokiej jakości usługi edukacyjnej.

Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania oraz nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem. Mają też wolność w kwestii wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne. W przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi rodzicom dano prawo wyboru typu szkoły, do której trafi uczeń. Może to być szkoła ogólnodostępna, szkoła integracyjna, szkoła z oddziałami integracyjnymi, szkoła z oddziałami specjalnymi lub szkoła specjalna. Ustawa przewiduje dla takich uczniów również kształcenie prowadzone w formie nauczania indywidualnego.

Reprezentacją ogółu rodziców jest rada rodziców. Rady rodziców działają w szkołach i placówkach – art. 53 ustawy o systemie oświaty. W artykule tym określony też został sposób wyboru i skład rady rodziców. W skład rad rodziców wchodzi w szkołach – po jednym przedstawicielu rad oddziałowych, wybranych w tajnych wyborach przez zebranie rodziców uczniów danego oddziału. W wyborach jednego ucznia reprezentuje jeden rodzic. Wybory przeprowadza się na pierwszym zebraniu rodziców w każdym roku szkolnym. Szczegółowe działania określa art. 54 ustawy o systemie oświaty.

Kompetencje rady rodziców

Kompetencje stanowiące rady rodziców wynikające z ustawy o systemie oświaty:

- uchwała regulamin własnej działalności, w którym określa wewnętrzną strukturę, tryb pracy rady oraz szczegółowy tryb przeprowadzania wyborów – art. 53 ust. 4;
- uchwała w porozumieniu z radą pedagogiczną program wychowawczy szkoły obejmujący treści i działania o charakterze wychowawczym, skierowany do uczniów i realizowany przez nauczycieli – art. 54 ust. 2;
- uchwała w porozumieniu z radą pedagogiczną program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów i środowiska – art. 54 ust. 4;
- deleguje jednego przedstawiciela do komisji konkursowej wyłaniającej kandydata na stanowisko dyrektora szkoły – art. 36a ust. 6 pkt 3 lit. B;
- występuje z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach szkoły do dyrektora szkoły i innych organów szkoły, organu prowadzącego, organu sprawującego nadzór pedagogiczny, – art. 54 ust. 1;
- wyraża zgodę wspólnie z radą pedagogiczną (na wniosek innych organów szkoły) na wprowadzenie obowiązku noszenia jednolitego stroju przez uczniów na terenie szkoły – art. 64a ust. 1;
- wnioskuje o wprowadzenie obowiązku noszenia jednolitego stroju przez uczniów na terenie szkoły – art. 64a ust. 1;
- wnioskuje o zniesienie obowiązku noszenia przez uczniów jednolitego stroju zgodnie z przepisami ust.1. i 2 – art. 64a ust. 7
- uzgadnia z innymi organami szkoły wzór jednolitego stroju – art. 64a ust. 3.
- deleguje przedstawiciela rad rodziców do komisji konkursowej wyłaniającej kandydata na stanowisko dyrektora nowo zakładanego zespołu szkół lub placówek – art. 36a ust. 9 pkt 2.

Kompetencje opiniodawcze rady rodziców wynikające z ustawy o systemie oświaty:

- opiniuje projekt planu finansowego składanego przez dyrektora szkoły – art. 54 ust. 2 pkt 3;
- opiniuje program i harmonogram poprawy efektywności kształcenia lub wychowania szkoły – art. 54 ust. 2 pkt 2;
- opiniuje podjęcie działalności w szkole organizacji lub stowarzyszeń (opinia rady rodziców musi być pozytywna) – art. 56 ust. 2 pkt 2.

Z ustawy Karta Nauczyciela wynika, że rada rodziców:

- opiniuje pracę nauczyciela do ustalenia oceny dorobku zawodowego nauczyciela za okres stażu – art. 9c ust. 6 i 7;
- może wnioskować o dokonanie oceny pracy nauczyciela, w tym dyrektora szkoły – art. 6a ust. 3.

Z rozporządzeń wykonawczych do ustawy o systemie oświaty wynika, że rada rodziców też:

- szkole nadaje imię organ prowadzący na wniosek rady szkoły lub wspólny wniosek rady pedagogicznej, rady rodziców i samorządu uczniowskiego – §1 ust. 4 rozporządzenia o ramowych statutach szkół;

- opiniuje wyznaczenie na początku etapu edukacyjnego dla danego oddziału od 2 do 4 przedmiotów ujętych w podstawie programowej w zakresie rozszerzonym – § 7 ramowego statutu publicznego liceum ogólnokształcącego;
- opiniuje wprowadzenie dodatkowych zajęć edukacyjnych do szkolnego planu nauczania – § 3 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych;
- opiniuje ustalenie dodatkowych dni wolnych od zajęć dydaktyczno-wychowawczych – §5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie organizacji roku szkolnego;
- opiniuje ustalenie dodatkowych dni wolnych od zajęć dydaktyczno-wychowawczych, innych niż określonych w § 5 ust. 1 rozporządzenia – § 5 ust. 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie organizacji roku szkolnego
- opiniuje propozycje form realizacji czwartej godziny wychowania fizycznego – § 3 ust. 1 rozporządzenia w sprawie dopuszczalnych form realizacji czwartej godziny obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego;
- wybiera przedstawiciela rodziców wchodzącego w skład rady szkoły, a jeżeli nie powołano rady szkoły, wybiera przedstawiciela rady rodziców do zespołu rozpatrującego odwołanie nauczyciela od oceny pracy – § 6 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie kryteriów i trybu dokonania oceny pracy nauczyciela;
- opiniuje ustalenie w liceum ogólnokształcącym przedmiotów realizowanych w zakresie rozszerzonym, spośród których uczeń wybiera od 2 do 4 przedmiotów, z tym, że co najmniej jednym z tych przedmiotów powinna być: historia, geografia, biologia, chemia lub fizyka [RS] – ust. 3 ramowego planu nauczania dla liceum ogólnokształcącego, w tym liceum ogólnokształcącego specjalnego dla uczniów w normie intelektualnej: niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie oraz zagrożonych niedostosowaniem społecznym, i liceum ogólnokształcącego z oddziałami dwujęzycznymi, w którym jest prowadzone kształcenie w klasie wstępnej stanowiącego załącznik nr 7 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych;
- opiniuje ustalenie w technikum przedmiotów realizowanych w zakresie rozszerzonym, spośród których uczeń wybiera dwa przedmioty, z tym że jednym z tych przedmiotów powinna być: geografia, biologia, chemia, fizyka lub matematyka [RS] – ust. 4 ramowego planu nauczania dla technikum, w tym technikum specjalnego dla uczniów w normie intelektualnej: niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie oraz zagrożonych niedostosowaniem społecznym, załącznik nr 8 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych

Tak jak w przypadku samorządu uczniowskiego, do przedstawionych wyżej kompetencji rady rodziców dołączyć należy przedstawione w załączniku do rozporządzenia o nadzorze pedagogicznym wymagania państwa, które jednoznacznie wskazują, jak **dyrektor szkoły powinien współpracować i stwarzać warunki i przestrzeń do znaczącej roli rodziców w pracy szkoły**. Inne kompetencje rady mogą wynikać także z zapisów statutu szkoły. Szkoła, określając w statucie swoją organizację oraz obowiązujące prawo wewnętrzne, może w myśl dobrej współpracy określić inne uprawnienia, np. uzgadnianie zapisów statutowych i regulaminowych obowiązujących w szkole czy rodzaju zajęć dodatkowych.

Rada rodziców posiada ważne ustawowe upoważnienie. W art. 54 ust. 8 ustawy o systemie oświaty czytamy, że w celu wspierania działalności statutowej szkoły rada rodziców może gromadzić fundusze z dobrowolnych składek rodziców oraz innych źródeł. Zasady wydatkowania funduszy rady rodziców określa regulamin, o którym mowa w art. 53 ust. 4.

Z tego jednego zapisu prawnego wynikają ważne **trzy sprawy** związane z gospodarowaniem środkami rady rodziców.

Wspieranie działalności statutowej szkoły oznacza, że rodzice mogą dofinansować np. takie zadania, jak:

- wycieczki, wyjścia do kina, teatru, imprezy szkolne (np. dyskoteki);
- fundusz pomocy, w tym stypendia dla uczniów;
- nagrody dla uczniów, np. za promocję do następnej klasy, za wyniki w nauce, dla laureatów szkolnych konkursów;
- wydawanie gazetki szkolnej, strony internetowej, ulotek i folderów o charakterze edukacyjnym, zdrowotnym, profilaktycznym;
- zakup karnetów do teatru, operetki, lekcje w muzeum;
- zajęcia pozalekcyjne i realizowanie projektów edukacyjnych (np. sportowych);
- pomoc dzieciom z rodzin w trudnej sytuacji materialnej;
- zakup pomocy dydaktycznych.

Podstawę prawną stanowi również rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 8 listopada 2001 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki. (Dz.U. nr 135, poz. 1516).

§ 16. *Działalność szkoły w zakresie krajoznawstwa i turystyki, w tym koszty przejazdu, zakwaterowania i wyżywienia kierowników i opiekunów wycieczek lub imprez, może być finansowana ze środków pozabudżetowych, a w szczególności:*

(...)

4) *ze środków przekazanych przez radę rodziców lub radę szkoły, a także osoby fizyczne i prawne.*

Warto podkreślić, że utrzymanie nieruchomości szkolnej, w tym zapewnienia warunków sanitarnych i bhp jest obowiązkowym i stawowym zadaniem organu prowadzącego. Nie są to zadania statutowe szkoły i dlatego nie mogą być one dofinansowywane z funduszy rady rodziców.

Drugi problem – dobrowolne składki rodziców. Z określenia tego wynika jedyny wniosek – nikt, nawet rada rodziców, nie jest upoważniony do określania wysokości i wymuszania od rodziców wpłat na konto rady. Wszystkie praktyki obowiązkowych wpłat „na świetlicę”, „na zakup sprzętu” czy inne cele są niedopuszczalne i stanowią naruszenie prawa.

Trzecia sprawa wynikająca z zapisu art. 53 ustawy o systemie oświaty: **pieniądze mogą pochodzić z innych źródeł**. Ponieważ źródła te nie są określone w ustawie, rada rodziców powinna sama określić, z jakich źródeł będą pochodzić przychody. Mogą być one następujące:

- dobrowolne wpłaty rodziców, w tym wpłaty na określony cel (np. na wycieczkę określonego ucznia, zakup pomocy do świetlicy);
- zorganizowanie imprezy szkolnej, festynu, choinki, na której przewidziane są darowizny na konkretny cel;
- organizowanie dodatkowych kursów, szkoleń tematycznych dla uczniów;
- pozyskanie sponsorów;
- granty i różne dotacje;
- odsetki z rachunku bankowego.

Prawo w sprawach środków finansowych gromadzonych przez rady rodziców jest bardzo ogólne i dlatego stwarza to różnego rodzaju interpretacje. Trzeba podkreślić, że nie są to na pewno środki, które można wydawać w sposób niekontrolowany. Nie są to środki publiczne w rozumieniu ustawy o finansach publicznych, a środki pozabudżetowe. Trzeba je jednak traktować tak, jakby były publiczne, są to przecież środki pochodzące głównie od rodziców. Zasady gromadzenia i wydatkowania funduszy rady rodziców, zasady prowadzenia ewidencji księgowej środków określa regulamin uchwalany przez ten organ. Szczegółowe zasady wydatkowania zebranych środków finansowych ustala corocznie rada rodziców w preliminarzu budżetowym. Dobrą praktyką jest powoływanie komisji rewizyjnej (bez udziału członków rady rodziców) do sprawowania nadzoru nad tym obszarem działalności.

Fundusze rady rodziców mogą być wykorzystane m.in. na zakup pomocy dydaktycznych. Rada rodziców może również pozyskiwać pomoce w inny sposób niż ich zakup, np. dzięki otrzymanym od rodziców darowiznom. Zakupione przez radę lub otrzymane w drodze darowizny pomoce mogą być następnie przekazywane na rzecz szkoły w dwojaki sposób: rada rodziców może udostępnić szkole pomoce w formie użyczenia lub przekazać na własność w drodze darowizny. W zależności od sposobu przekazania, konieczne jest podjęcie przez dyrektora szkoły odpowiednich kroków formalno-prawnych z tym związanych.

Użyczenie polega na zezwoleniu biorącemu, czyli szkole reprezentowanej przez dyrektora, na bezpłatne używanie oddanej mu w tym celu rzeczy przez czas oznaczony lub nieoznaczony. W przypadku użyczenia, po upływie zakończeniu okresu używania szkoła obowiązana jest zwrócić radzie rodziców pomoce w stanie niepogorszonym, przy czym szkoła nie ponosi odpowiedzialności za zużycie będące następstwem prawidłowego ich używania. W wyniku użyczenia szkoła nie staje się właścicielem tych rzeczy, tylko pozostaje nim nadal rada rodziców, która może w zakresie wynikającym z umowy użyczenia decydować oraz może wypowiedzieć umowę użyczenia zgodnie z postanowieniami zawartej umowy.

Innym ze sposobów przekazania pomocy przez radę rodziców jest **darowanie**. W przypadku darowizny na rzecz szkoły własność rzeczy przechodzi na szkołę, czyli praktycznie staje się własnością gminy. Szkoła, jako jednostka samorządowa,

nie może być właścicielem rzeczy. Dokonanie darowizny również powinno nastąpić na podstawie umowy darowizny zawartej pomiędzy radą rodziców a dyrektorem szkoły reprezentującym szkołę.

Ustawa nie zawiera żadnego przepisu, z którego wynikałaby nadzorcza kompetencja dyrektora szkoły, organu prowadzącego czy organu nadzoru. Prawo kontrolowania działalności finansowej rady rodziców posiadają wyłącznie jej organy wewnętrzne wskazane w regulaminie (np. komisja rewizyjna) oraz organy podatkowe i kontroli skarbowej.

Dobre praktyki

Co zatem w praktyce mogą robić rady rodziców w swoich szkołach? Poniżej przedstawiamy listę aktywności rodziców, które miały miejsce w polskich szkołach:

- opinia skierowana do dyrektora w sprawie planów zmiany przeznaczenia jednej z sal (rodzice uważają, że nie powinien to być podręczny magazyn, lecz harcówka),
- wniosek do dyrektora szkoły, aby odpracować w jedną z sobót jakiś dzień, dzięki czemu dzieci będą miały długi weekend,
- wniosek do dyrektora o zmianę harmonogramu remontu szkoły,
- wniosek do dyrektora szkoły o zmianę organizacji nauki w okresie przeprowadzania testów gimnazjalnych,
- wniosek do dyrektora szkoły o zakup nowych kamer do monitoringu terenu szkoły, który dotąd był poza zasięgiem kamer,
- wniosek do rady pedagogicznej i dyrektora szkoły o nagrodzenie jednego z nauczycieli,
- wniosek do rady pedagogicznej o przystąpienie do programu „Szkoła bez przemocy”,
- przedstawienie radzie pedagogicznej opinii w sprawie zajęć pozalekcyjnych,
- wniosek o zmianę sposobu wpłacania należności za obiady i świetlicę (większość rodziców chciałaby dokonywać wpłat na konto, a nie gotówką),
- wniosek do kuratora o nagrodzenie kilku nauczycieli z okazji Dnia Nauczyciela,
- wniosek do rady gminy i burmistrza o przeznaczenie dodatkowych środków na remont szkoły, wniosek do rady gminy o przeznaczenie w budżecie na następny rok dodatkowych środków na mały plac zabaw dla dzieci, które mają uczęszczać do szkolnej zerówki,
- opinia skierowana do rady gminy w związku z planem wybudowania na terenie bezpośrednio sąsiadującym ze szkołą dużego parkingu,
- wniosek do gminy o założenie w okolicach szkoły sygnalizacji świetlnej z myślą o bezpieczeństwie dzieci,
- wniosek do kuratora oświaty o kontrolę szkoły pod kątem efektów kształcenia, w związku z bardzo słabymi wynikami testów do gimnazjum².